

SEROCKI MIEJSCOWNIK

Stanisławowo
Ludwinowo Dębskie
Ludwinowo Zegrzyńskie
Zalesie Borowe Marynino
Swiecenica Izbica
SEROCK
Wola Kiepińska
Kania Polska
Gąsiorowo
Kania Nowa
Nowa Wieś
Stasi Las
Zabłocie
Karolino
Wola Smolana
Jadwisin
Dębinki Guty
Borowa Góra
Bolesławowo
Jachranka
Cupel Szadki
Dosin Dębe
Skubianka
Wierzbica
Łacha

KRAJOZNAWCZO – TURYSTYCZNY PRZEWODNIK PO GMINIE

Odcinek 55 – ŁACHA

Łacha wieś z piasków Narwi wyrosła

Nazwa ma charakter topograficzny. Mogła funkcjonować dla tego terenu jeszcze przed powstaniem wsi, gdyż zgodnie ze słownikiem języka polskiego oznacza piaszczystą mielizną rzeczną, dawne koryto rzeki, częściowo wypełnione wodą, częściowo porośnięte zaroślami lub podmokłymi łąkami. W połowie XIX w. używano też nazwy w liczbie mnogiej Łachy lub Holendry. Nazwę mogli też nadać niemieccy koloniści, gdyż w języku niemieckim "lache" oznacza kałużę. Wieś powstała w II połowie XVIII w. Niemieccy koloniści zostali tu sprowadzeni przez właściciela dóbr Popowo, by zagospodarowali tereny podmokłe nad Narwią i przekształcili je w tereny rolnicze.

Fragment mapy z 1828 r.

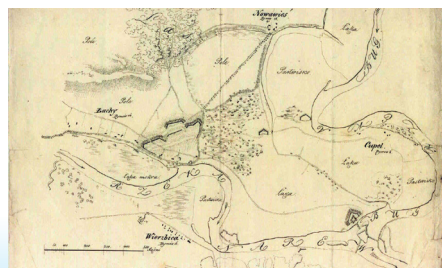
Łacha na mapie z I poł. XIX w

Osadnicy byli wyznania ewangelickiego-augsburskiego i w XIX-XX w. należeli do parafii w Pułtusk. Większość miała gospodarstwa od 15 do 25 mórg. W czasie budowy twierdzy w Serocku, w Łasze zbudowano szaniec przedmostowy. W 1807 r. był tu obóz wojsk bawarskich gen. Wrede i polskiej jazdy, zabezpieczający szaniec. Stąd oraz z Serocka 18 czerwca przeprowadzono atak na wojska rosyjskie w rejonie Nowej Wsi i Zator.

Taką samą rolę miejsce to pełniło w czasie wojny polsko-rosyjskiej 1831 r., co widać na mapie z tego okresu. W październiku 1833 r. budowa nowego mostu była dość zaawansowana, gdyż wystawiono na sprzedaż kafary ręczne „w zupełnie dobrym stanie”. Wraz z uruchomieniem w 1837 r. traktu białostockiego wzrosło znaczenie komunikacyjne Łachy, tym bardziej, że jeszcze przed Powstaniem przestał funkcjonować most między Gąsiorowem a Kluskim.

Wobec niekorzystnej sytuacji militarnej, w styczniu 1915 r. Rosjanie postanowili wysiedlić niemieckich mieszkańców Mazowsza. Niemcy z Łachy zostali wywiezieni do guberni charkowskiej. Przygotowując się do obrony Modlina wojska rosyjskie wysadziły most w sierpniu 1915 r.

W II RP budowę nowego mostu zaangażowało się Ministerstwo Robót Publicznych. Koszt wyniósł około 0,5 mln zł. Budową kierował inż. Stanisław Willman, a szefem robót był

Łacha 1831 r.

Mapa 1915 r.

Mapa 1941 r.

Most między Wierzbicą i Łachą w czasie I wojny światowej

majster Plebanek. Most miał 286 m długości i 6 żelaznych przęseł. Dwa przęsła pochodziły z dawnego Mostu Poniatowskiego w Warszawie, trzy z jakiegoś mostu w Grudziądzu, a jedno pozostało ze starego mostu. 22 stycznia 1925 r. nastąpiło otwarcie mostu. Uczestniczyli w nim m.in. naczelnik wydz. mostowego Ministerstwa Robót Publicznych inż. Strozicki, prezes Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych inż. Tryliński oraz Starosta Pułtusi Morawski.

Zmieniła się struktura narodowościowa wsi, gdyż nie wszyscy Niemcy powrócili z przesiedlenia. Pojawiła się też szansa na zmianę rolniczego charakteru miejscowości w związku z powstałą po sąsiedztwie inwestycją miasta-ogrodu Popowo, m.in. z kasynek i terenami rekreacyjnym. Udało się to dopiero po II wojnie światowej, a naprawę po powstaniu sztucznego Jeziora Zegrzyńskiego. Przy jego budowie mieszkańcy utracili ponad 30 ha ziemi, w tym 6,5 ha łąk wspólnoty gruntowej wsi. Świetne położenie nad Narwią oraz pobliskie lasy popowskie przyciągnęły wielu mieszkańców Warszawy. Dzięki ma tu m.in. znany aktor Roman Kłosowski, który zagrał jedną z głównych ról w filmie Andrzeja Kondratiuka „Pełnia” nakręconym w Łasze, w 1979 r. Dzięki ma też np. znakomity byrdzysta, były mistrz świata Janusz Poleć.

Ważną cezurę w dziejach wsi stanowił II wojna światowa. Most został wysadzony 5 września 1939 r. Odcinek od Łachy do Wyszkowa był osłaniany przez 1 pułk szwoleżerów. Folkslistę podpisali prawie wszyscy Niemcy zamieszkali przed 1939 r. na terenie powiatu pułtuskiego. Tylko trzy osoby odmówiły, w tym Daniel Wedman gospodarz z Łachy. Wedmana wraz z żoną wywieziono do Oświęcimia. Do Łachy powrócił po 1946 r. Był pod obserwacją władz i stał się obiektem donosów, np. w jednym z doniesień napisano, że jest wrzosem nowego ustroju, gdyż jako jedyny we wsi nie uczcił święta 1 maja, pracując w polu. Przy budowie Jeziora Zegrzyńskiego zabrano mu 2,85 ha ziemi. Był ostatnim przedstawicielem potomków niemieckich kolonistów w gminie Serock i mimo iż jego dzieci wyjechały do Niemiec pozostał tu do śmierci w 1987 r. Władze odrodzonego samorządu pamiętając o jego postawie w czasie wojny, uczciły jego pamięć nazwą ulicy. Niechlubną postacią stanowi natomiast Adolf Najchman, który był wachmanem w obozie karnym w Serocku.

W latach 1939-1943, we wsi zamieszkałej w większości przez Niemców, tajne nauczanie obejmujące przez pierwsze dwa lata grupę 5, a przez kolejne dwa lata 7 osobową grupę dzieci prowadził nauczyciel Mieczysław Łabęda (1915-1998),

zięć dróżnika Władawa Śniegockiego. Pochodzący ze wsi Karolino k. Serocka, był podchorążym rezerwy, uczestnikiem kampanii wrześniowej w 13 pp z Pułtuszka. Przebywał głównie w Karolinie i działał w konspiracji. Jako podchorąży Sep był dowódcą plutonu Armii Krajowej placówki Serock-Zegrze, dowodzonej przez por. Franciszka Sokolnickiego ps. Lord, byłego kierownika szkoły w Serocku. Po wojnie był kierownikiem szkół w Jackowie Górnym, Woli Kiepińskiej, Piskorni i Psarach k. Pułtuszka.

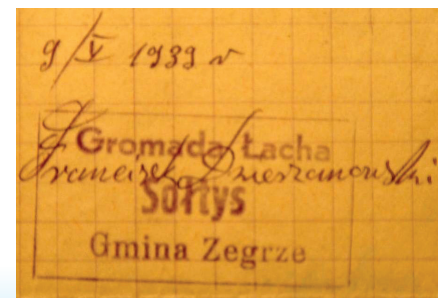
W sierpniu 1944 r. w czasie walk na przyczółku serocko-pułtuskim Rosjanie zbudowali tu most po którym 108 i 186 dywizje 46 korpusu 65 Armii generała Pawła Batowa sforowały rzekę i uderzyły na Wierzbicę i Pobylkowo. Wiele gospodarstw zostało zniszczonych np. w 1946 r. Franciszek Pawlak właściciel 12 ha twierdził iż nie jest w stanie uiścić opłaty za sporządzenie planu odbudowy, gospodarstwa doszczętnie zniszczonego.

Opuszczone przez Niemców gospodarstwa szybko stały obiektem zainteresowania rolników z okolicznych miejscowości, ale wykaz gospodarstw z 1946 r. jeszcze zmian nie potwierdza. Byli wtedy następujący gospodarze: Jan Sokulski 29 ha, Władaw Pawlak 18 ha, Wiktor Dzierżanowski 16 ha, Jan Walkowski 16 ha, Franciszek Pawlak 15 ha, Franciszek Piotrowski 8 ha, Franciszek Wroński 8 ha, Władaw Walkowski 8 ha, Czesław Walkowski 5 ha.

Należy też wspomnieć, że przed 1939 r. mieszkali w Łasze dróżnicy Władaw Śniegocki i Bolesław Suchodolski.

W XIX w. była tu również karczma prowadzona przez Żydów.

Pierwszym sołtysiem po II wojnie został wybrany 10 marca 1945 r. Czesław Walkowski, był nim jeszcze w 1952 r. Wówczas Łacha stanowiła jedno sołectwo z Gąsiorowem Małym, mając razem 107 mieszkańców.

Pieczęć sołtysa Łacha 1939

NAJPODDANIEJSZE ADRESA.

Od kolonistów niemieckich gminy Popowo nad Bugiem, w powiecie Pułtuskim.

„NAJJAŚNIEJSZY PANIE!

NAJMIŁOŚCIWSZY CESARZU I KRÓLU! Przywiązanie i wierność jakie żywiły w sercach naszych do WASZEJ CESARSKIEJ MOŚCI, ośmiela nas mieszkańców, kolonistów gminy Popowo nad Bugiem, będących pochodzenia niemieckiego, do wyrażenia naszych niezachwianych wiernopoddanych uczuć.

Nieszczęścia jakie od kilku miesięcy spadły na kraj, dotknęły i nas; wszelako my zawsze spokojnie żyjąc i zatrudniając się jedynie pracą rolniczą wraz z naszą czełdzą, nie łączyliśmy się z partjami burzycieli, i wiernie zachowaliśmy się ku prawej Władzy Tronu TWEGO, WIELKI MONARCHO, w tych samych wiernopoddanych uczuciach.

Przyjmij od nas WIELKI MONARCHO zaręczenia, że i nadal zawsze pragniemy w tych samych wiernopoddanych uczuciach pozostać, jakimi przejeści jesteśmy.

Błagamy o opiekę i obronę nad nami, oddając losy nasze i naszych rodzin pod TWOJE miłosierdzie; a miłość i wierność nigdy z serc naszych nie wygaśnie, wznosząc modły o dłu-

gie i szczęśliwe panowanie WASZEJ CESARSKIEJ MOŚCI i JEGO NAJDOSTOJNIEJSZEGO DOMU.

Niniejszą błagalną prośbę składając u podnóżka Tronu, zostajemy na zawsze WASZEJ CESARSKIEJ MOŚCI,

Wiernie najpoddaniejsi.”

Dnia 13 (25) Stycznia 1864 r.

(Następuje 47 podpisów *).

Podpisy na adresie kolonistów Niemieckich z gminy Popowo nad Bugiem w powiecie Pułtuskim.

Z wsi Nowawiesie. — + Michał Fischer sołtys, Jakób Prtlieb nauczyciel, Johan Steikunen, Heinrich Holtz, + Feliks Pawlak, + Michał Siemig, + Paweł Słiska, + Jan Mulczan, + Karol Wejs, + Johan Au, + Jan Kejna, + Fryderyk Netz, + Heinrich Świętek, + Krystjan Taflik, + Fryderyk Thurman, + Ludwik Glubs, + Wilhelm Sieman.

Z wsi Łacha. — + Andrzej Trajchel sołtys, Gotfried Kobus, Karol Fischer, Jan Hanke, + Wilhelm Kleinfeld, + Michał Rejnhold, + Karol Rejnhold, + Krystjan Lesner, Mosiek Markus, Motek Markus, o Abram Mintz, + Michał Jek, + Karol Kleinfeld, + Samuel Honert, + Ludwik Honert, + Michał Abram, + Adam Kleinfeld, + Ignacy Falga, + Piotr Kuntz, + Daniel Schlag, + Mateusz Kalem, + Mateusz Rejnhold, Stanisław Borowski, + Andrzej Becker, + Adam Leszner, + Fryderyk Holtz, + Jakób Leszner, + Michał Jert, + Leopold Schüllter, + Jacenty Krukowski, + Wilhelm Cylkowski.

Akt holdowniczy niemieckich kolonistów z 1864 r.

W 1954 r., gdy nastąpiły zmiany administracyjne w Polsce, Łacha, jedna z mniejszych wsi, mająca tylko 76 mieszkańców, została siedzibą władz nowej gromady Łacha, w skład której weszły dotychczasowe gromady: Łacha, Wierzbica, Nowa Wieś, Kania Polska i Kania Nowa z gminy Zegrze oraz gromada Gąsiorowo z gminy Zatory w pow. pułtuskim. Gromadzka Rada Narodowa wybrana 5 grudnia 1954 r. liczyła 9 radnych, a jej liczbę podniesiono do 15 w 1957 r.! 8 września 1959 r. uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej została zniesiona gromada Łacha i włączona wraz z gromadą Borowa Góra do gromady Serock.

Dzisiaj tereny Łachy są głównie wykorzystywane jako obszar sprzyjający wypoczynkowi i rekreacji.

Sławomir Jakubczak